

อภิธรรมปิฎก
กถาวัตถุปาฐ

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส.

๑. มหาวคค

๑. ปุคฺคโลกกา

๑. สุตฺตสจฺจิกฺกวจ

๑. อนุโลมปจฺจนิก

[๑] *ปุคฺคโล อุปลพฺภติ สจฺจิกฺกวจปรมฺมเจนาติ?¹ อามนฺตา. โย สจฺจิกฺกวจ ปรมฺมโจ, ตโต โส ปุคฺคโล อุปลพฺภติ สจฺจิกฺกวจปรมฺมเจนาติ? น เหวํ วตฺตพฺเพ.

อาชานาหิ นิคฺคหิ: หลยฺจ ปุคฺคโล อุปลพฺภติ สจฺจิกฺกวจปรมฺมเจเน, เตเน วต เร วตฺตพฺเพ “โย สจฺจิกฺกวจ ปรมฺมโจ, ตโต โส ปุคฺคโล อุปลพฺภติ สจฺจิกฺกวจปรมฺมเจนา”ติ. ยํ ตตฺถ วเทสิ “วตฺตพฺเพ โข ‘ปุคฺคโล อุปลพฺภติ สจฺจิกฺกวจปรมฺมเจเน’, โน จ วตฺตพฺเพ ‘โย สจฺจิกฺกวจ ปรมฺมโจ, ตโต โส ปุคฺคโล อุปลพฺภติ สจฺจิกฺกวจปรมฺมเจนา’ติ”, มิจฺจนา.

โน เจ ปน วตฺตพฺเพ “โย สจฺจิกฺกวจ ปรมฺมโจ, ตโต โส ปุคฺคโล อุปลพฺภติ สจฺจิกฺกวจปรมฺมเจนา”ติ, โน จ วต เร วตฺตพฺเพ “ปุคฺคโล อุปลพฺภติ สจฺจิกฺกวจปรมฺมเจนา”ติ. ยํ ตตฺถ วเทสิ “วตฺตพฺเพ โข ‘ปุคฺคโล อุปลพฺภติ สจฺจิกฺกวจปรมฺมเจเน’, โน จ วตฺตพฺเพ ‘โย สจฺจิกฺกวจ ปรมฺมโจ, ตโต โส ปุคฺคโล อุปลพฺภติ สจฺจิกฺกวจปรมฺมเจนา’ติ”, มิจฺจนา.

อนุโลมปจฺจนิกํ.

[๒] *ปุคฺคโล นุปลพฺภติ สจฺจิกฺกวจปรมฺมเจนาติ? อามนฺตา. โย สจฺจิกฺกวจ ปรมฺมโจ, ตโต โส ปุคฺคโล นุปลพฺภติ สจฺจิกฺกวจปรมฺมเจนาติ? น เหวํ วตฺตพฺเพ.

อาชานาหิ ปฏิกมฺมํ: หลยฺจ ปุคฺคโล นุปลพฺภติ สจฺจิกฺกวจปรมฺมเจเน, เตเน วต เร วตฺตพฺเพ “โย สจฺจิกฺกวจ ปรมฺมโจ, ตโต โส ปุคฺคโล นุปลพฺภติ สจฺจิกฺกวจปรมฺมเจนา”ติ. ยํ ตตฺถ วเทสิ “วตฺตพฺเพ โข ‘ปุคฺคโล นุปลพฺภติ สจฺจิกฺกวจปรมฺมเจเน’, โน จ วตฺตพฺเพ ‘โย สจฺจิกฺกวจ ปรมฺมโจ, ตโต โส ปุคฺคโล นุปลพฺภติ สจฺจิกฺกวจปรมฺมเจนา’ติ”, มิจฺจนา.

โน เจ ปน วตฺตพฺเพ “โย สจฺจิกฺกวจ ปรมฺมโจ, ตโต โส ปุคฺคโล นุปลพฺภติ สจฺจิกฺกวจปรมฺมเจนา”ติ, โน จ วต เร วตฺตพฺเพ “ปุคฺคโล นุปลพฺภติ สจฺจิกฺกวจปรมฺมเจนา”ติ. ยํ ตตฺถ วเทสิ “วตฺตพฺเพ โข ‘ปุคฺคโล นุปลพฺภติ สจฺจิกฺกวจปรมฺมเจเน’, โน จ วตฺตพฺเพ ‘โย สจฺจิกฺกวจ ปรมฺมโจ, ตโต โส ปุคฺคโล นุปลพฺภติ สจฺจิกฺกวจปรมฺมเจนา’ติ”, มิจฺจนา.

ปฏิกมฺมจตฺตํ.

* อิมินา ลกฺขณเณ สกฺวาทีปฺจฺจนา ทสฺสีตา

¹ ม. สจฺจิกฺกวจปรมฺมเจนาติ, ฉ. สจฺจิกฺกวจปรมฺมเจนาติ. เอวมฺปรีปี

* อิมินา ลกฺขณเณ สกฺวาทีปฺจฺจนา ทสฺสีตา

[๓] ตวณฺเจ ปน มณฺเฐติ “วตฺตพฺเพ โข ‘ปุคฺคโล นุปลพฺภติ สจฺจิกฺกฺขปรมฺมฺเจน’, โน จ วตฺตพฺเพ ‘โย สจฺจิกฺกฺขโจ ปรมฺมฺโจ, ตโต โส ปุคฺคโล นุปลพฺภติ สจฺจิกฺกฺขปรมฺมฺเจนา’ติ”. เตน ตว² ตตฺถ เหนตาย ปฏฺิณฺณาย เหวํ ปฏฺิขานนฺตํ เหวํ นิกฺคเหตฺตพฺเพ. อถ ตํ นิกฺคณฺหาม. สุนิกฺคหิตว³ โหสิ.

หณฺจि ปุคฺคโล นุปลพฺภติ สจฺจิกฺกฺขปรมฺมฺเจน, เตน วต เร วตฺตพฺเพ “โย สจฺจิกฺกฺขโจ ปรมฺมฺโจ, ตโต โส ปุคฺคโล นุปลพฺภติ สจฺจิกฺกฺขปรมฺมฺเจนา”ติ. ยํ ตตฺถ วเทสิ “วตฺตพฺเพ โข ‘ปุคฺคโล นุปลพฺภติ สจฺจิกฺกฺขปรมฺมฺเจน’, โน จ วตฺตพฺเพ ‘โย สจฺจิกฺกฺขโจ ปรมฺมฺโจ, ตโต โส ปุคฺคโล นุปลพฺภติ สจฺจิกฺกฺขปรมฺมฺเจนา’ติ”, มิจฺฉา.

โน เจ ปน วตฺตพฺเพ “โย สจฺจิกฺกฺขโจ ปรมฺมฺโจ, ตโต โส ปุคฺคโล นุปลพฺภติ สจฺจิกฺกฺขปรมฺมฺเจนา”ติ, โน จ วต เร วตฺตพฺเพ “ปุคฺคโล นุปลพฺภติ สจฺจิกฺกฺขปรมฺมฺเจนา”ติ. ยํ ตตฺถ วเทสิ “วตฺตพฺเพ โข ‘ปุคฺคโล นุปลพฺภติ สจฺจิกฺกฺขปรมฺมฺเจน’, โน จ วตฺตพฺเพ ‘โย สจฺจิกฺกฺขโจ ปรมฺมฺโจ, ตโต โส ปุคฺคโล นุปลพฺภติ สจฺจิกฺกฺขปรมฺมฺเจนา’ติ”, อิทํ เต มิจฺฉา.

นิกฺคหจฺตฺถกํ.

[๔] เอเส เจ ทฺวนนิกฺคหิตเ เหวเมว⁴ ตตฺถ ทกฺข. วตฺตพฺเพ โข “ปุคฺคโล อุปลพฺภติ สจฺจิกฺกฺข-ปรมฺมฺเจน”, โน จ วตฺตพฺเพ “โย สจฺจิกฺกฺขโจ ปรมฺมฺโจ, ตโต โส ปุคฺคโล อุปลพฺภติ สจฺจิกฺกฺข-ปรมฺมฺเจนา”ติ. โน จ มยํ ตยา ตตฺถ เหนตาย ปฏฺิณฺณาย เหวํ ปฏฺิขานนฺตา เหวํ นิกฺคเหตฺตพฺพา. อถ มํ นิกฺคณฺหาสิ. ทฺวนนิกฺคหิตาว⁵ โหม.

หณฺจิ ปุคฺคโล อุปลพฺภติ สจฺจิกฺกฺขปรมฺมฺเจน, เตน วต เร วตฺตพฺเพ “โย สจฺจิกฺกฺขโจ ปรมฺมฺโจ, ตโต โส ปุคฺคโล อุปลพฺภติ สจฺจิกฺกฺขปรมฺมฺเจนา”ติ. ยํ ตตฺถ วเทสิ “วตฺตพฺเพ โข ‘ปุคฺคโล อุปลพฺภติ สจฺจิกฺกฺขปรมฺมฺเจน’, โน จ วตฺตพฺเพ ‘โย สจฺจิกฺกฺขโจ ปรมฺมฺโจ, ตโต โส ปุคฺคโล อุปลพฺภติ สจฺจิกฺกฺขปรมฺมฺเจนา’ติ”, มิจฺฉา.

โน เจ ปน วตฺตพฺเพ “โย สจฺจิกฺกฺขโจ ปรมฺมฺโจ, ตโต โส ปุคฺคโล อุปลพฺภติ สจฺจิกฺกฺข-ปรมฺมฺเจนา”ติ, โน จ วต เร วตฺตพฺเพ “ปุคฺคโล อุปลพฺภติ สจฺจิกฺกฺขปรมฺมฺเจนา”ติ. ยํ ตตฺถ วเทสิ “วตฺตพฺเพ โข ‘ปุคฺคโล อุปลพฺภติ สจฺจิกฺกฺขปรมฺมฺเจน’, โน จ วตฺตพฺเพ ‘โย สจฺจิกฺกฺขโจ ปรมฺมฺโจ, ตโต โส ปุคฺคโล อุปลพฺภติ สจฺจิกฺกฺขปรมฺมฺเจนา’ติ”, อิทํ เต มิจฺฉา.

อุปฺนยฺนจฺตฺถกํ.

² ก. ตว. เวมฺปริปี

³ ฉ.ม. จ. เวมฺปริปี

⁴ ก. เหวเมว. เวมฺปริปี

⁵ ฉ.ม. จ. เวมฺปริปี

[๕] น เหว่ นิคคเหตุตพเพ. เตน หิ ย่ นิคคณหาสี: หลยจิ ปุคคโล อุปลพภติ สจจิกญจปรมญเจนา, เตน วต เร วตตพเพ “โย สจจิกญโจ ปรมญโจ, ตโต โส ปุคคโล อุปลพภติ สจจิกญจปรมญเจนา”ติ. ย่ ตตถ วเทสิ “วตตพเพ โข ‘ปุคคโล อุปลพภติ สจจิกญจปรมญเจนา’, โน จ วตตพเพ ‘โย สจจิกญโจ ปรมญโจ, ตโต โส ปุคคโล อุปลพภติ สจจิกญจปรมญเจนา’ติ”, มิจฉา.

โน เจ ปน วตตพเพ “โย สจจิกญโจ ปรมญโจ, ตโต โส ปุคคโล อุปลพภติ สจจิกญจปรมญเจนา”ติ, โน จ วต เร วตตพเพ “ปุคคโล อุปลพภติ สจจิกญจปรมญเจนา”ติ. ย่ ตตถ วเทสิ “วตตพเพ โข ‘ปุคคโล อุปลพภติ สจจิกญจปรมญเจนา’, โน จ วตตพเพ ‘โย สจจิกญโจ ปรมญโจ, ตโต โส ปุคคโล อุปลพภติ สจจิกญจปรมญเจนา’ติ, อิทํ เต มิจฉา. เตน หิ เย กเต นิคคเห, เส นิคคเห ทุกกญ. สุกเต ปฎิกมเม. สุกตา ปฎิปาทนาติ.

นิคคมจตุกกํ.

ปจโม นิคคโห.

๑. สุตฺรสจจิกญจ

๒. ปจจนีกานุโลม

[๖] *ปุคคโล นุปลพภติ สจจิกญจปรมญเจนาติ? อามนฺตา. โย สจจิกญโจ ปรมญโจ, ตโต โส ปุคคโล นุปลพภติ สจจิกญจปรมญเจนาติ? น เหว่ วตตพเพ.

อาชานาหิ นิคคหํ: หลยจิ ปุคคโล นุปลพภติ สจจิกญจปรมญเจนา, เตน วต เร วตตพเพ “โย สจจิกญโจ ปรมญโจ, ตโต โส ปุคคโล นุปลพภติ สจจิกญจปรมญเจนา”ติ. ย่ ตตถ วเทสิ “วตตพเพ โข ‘ปุคคโล นุปลพภติ สจจิกญจปรมญเจนา’, โน จ วตตพเพ ‘โย สจจิกญโจ ปรมญโจ, ตโต โส ปุคคโล นุปลพภติ สจจิกญจปรมญเจนา’ติ”, มิจฉา.

โน เจ ปน วตตพเพ “โย สจจิกญโจ ปรมญโจ, ตโต โส ปุคคโล นุปลพภติ สจจิกญจปรมญเจนา”ติ, โน จ วต เร วตตพเพ “ปุคคโล นุปลพภติ สจจิกญจปรมญเจนา”ติ. ย่ ตตถ วเทสิ “วตตพเพ โข ‘ปุคคโล นุปลพภติ สจจิกญจปรมญเจนา’, โน จ วตตพเพ ‘โย สจจิกญโจ ปรมญโจ, ตโต โส ปุคคโล นุปลพภติ สจจิกญจปรมญเจนา’ติ”, มิจฉา.

ปจจนีกปญจกํ.

[๗] *ปุคคโล อุปลพภติ สจจิกญจปรมญเจนาติ? อามนฺตา. โย สจจิกญโจ ปรมญโจ, ตโต โส ปุคคโล อุปลพภติ สจจิกญจปรมญเจนาติ? น เหว่ วตตพเพ.

อาชานาหิ ปฎิกมมํ: หลยจิ ปุคคโล อุปลพภติ สจจิกญจปรมญเจนา, เตน วต เร วตตพเพ “โย สจจิกญโจ ปรมญโจ, ตโต โส ปุคคโล อุปลพภติ สจจิกญจปรมญเจนา”ติ. ย่ ตตถ วเทสิ “วตตพเพ โข ‘ปุคคโล อุปลพภติ สจจิกญจปรมญเจนา’, โน จ วตตพเพ ‘โย สจจิกญโจ ปรมญโจ, ตโต โส ปุคคโล อุปลพภติ สจจิกญจปรมญเจนา’ติ”, มิจฉา.

[๑๐] น เหว่ นิคฺคเหตุตฺตพฺเพ. เตน หิ ยํ นิคฺคณฺหาสิ. หนฺจึ ปุคฺคโล นุปลพฺภติ สจฺจิกฺกฺขปรมฺมฺเจนา, เตน วต เร วตฺตพฺเพ “โย สจฺจิกฺกฺโข ปรมฺมฺโข, ตโต โส ปุคฺคโล นุปลพฺภติ สจฺจิกฺกฺขปรมฺมฺเจนา”ติ. ยํ ตตฺถ วเทสิ “วตฺตพฺเพ โข ปุคฺคโล นุปลพฺภติ สจฺจิกฺกฺขปรมฺมฺเจนา”, โน จ วตฺตพฺเพ “โย สจฺจิกฺกฺโข ปรมฺมฺโข, ตโต โส ปุคฺคโล นุปลพฺภติ สจฺจิกฺกฺขปรมฺมฺเจนา”ติ, มิจฺฉา.

โน เจ ปน วตฺตพฺเพ “โย สจฺจิกฺกฺโข ปรมฺมฺโข, ตโต โส ปุคฺคโล นุปลพฺภติ สจฺจิกฺกฺขปรมฺมฺเจนา”ติ, โน จ วต เร วตฺตพฺเพ “ปุคฺคโล นุปลพฺภติ สจฺจิกฺกฺขปรมฺมฺเจนา”ติ. ยํ ตตฺถ วเทสิ “วตฺตพฺเพ โข ‘ปุคฺคโล นุปลพฺภติ สจฺจิกฺกฺขปรมฺมฺเจนา’, โน จ วตฺตพฺเพ ‘โย สจฺจิกฺกฺโข ปรมฺมฺโข, ตโต โส ปุคฺคโล นุปลพฺภติ สจฺจิกฺกฺขปรมฺมฺเจนา’ติ”, อิทํ เต มิจฺฉา. เตน หิ เย กเต นิคฺคเห เส นิคฺคเห ทุกฺกณฺเ. สุกเต ปฏิกฺกมฺเม. สุกตา ปฏฺฐาปนาติ.

นิกฺคมจตฺตํ.

ตฺติโย นิคฺคโ.

๒. โอกาสจฺจิกฺกฺข

๑. อนุโลมปจฺจนิก

[๑๑] *ปุคฺคโล อุปลพฺภติ สจฺจิกฺกฺขปรมฺมฺเจนาติ? อามนฺตา. สพฺพตฺถ ปุคฺคโล อุปลพฺภติ สจฺจิกฺกฺขปรมฺมฺเจนาติ. น เหว่ วตฺตพฺเพ.

อาชานาหิ นิคฺคหํ: หนฺจึ ปุคฺคโล อุปลพฺภติ สจฺจิกฺกฺขปรมฺมฺเจนา, เตน วต เร วตฺตพฺเพ “สพฺพตฺถ ปุคฺคโล อุปลพฺภติ สจฺจิกฺกฺขปรมฺมฺเจนา”ติ. ยํ ตตฺถ วเทสิ “วตฺตพฺเพ โข ‘ปุคฺคโล อุปลพฺภติ สจฺจิกฺกฺขปรมฺมฺเจนา’, โน จ วตฺตพฺเพ ‘สพฺพตฺถ ปุคฺคโล อุปลพฺภติ สจฺจิกฺกฺขปรมฺมฺเจนา’ติ”, มิจฺฉา.

โน เจ ปน วตฺตพฺเพ “สพฺพตฺถ ปุคฺคโล อุปลพฺภติ สจฺจิกฺกฺขปรมฺมฺเจนา”ติ, โน จ วต เร วตฺตพฺเพ “ปุคฺคโล อุปลพฺภติ สจฺจิกฺกฺขปรมฺมฺเจนา”ติ. ยํ ตตฺถ วเทสิ “วตฺตพฺเพ โข ‘ปุคฺคโล อุปลพฺภติ สจฺจิกฺกฺขปรมฺมฺเจนา’, โน จ วตฺตพฺเพ ‘สพฺพตฺถ ปุคฺคโล อุปลพฺภติ สจฺจิกฺกฺขปรมฺมฺเจนา’ติ”, มิจฺฉา ฯเปฯ

ตฺติโย นิคฺคโ.

๓. กาลสจฺจิกฺกฺข

๑. อนุโลมปจฺจนิก

[๑๒] *ปุคฺคโล อุปลพฺภติ สจฺจิกฺกฺขปรมฺมฺเจนาติ? อามนฺตา. สพฺพทา ปุคฺคโล อุปลพฺภติ สจฺจิกฺกฺขปรมฺมฺเจนาติ? น เหว่ วตฺตพฺเพ.

อาชานาหิ นิคคหํ: หลงฺจิ ปุคฺคโล อุปลพฺภติ สจฺจิกฺกฺขปรมฺมฺเจนา, เตน วต เร
 วตฺตพฺเพ “สพฺพทา ปุคฺคโล อุปลพฺภติ สจฺจิกฺกฺขปรมฺมฺเจนา”ติ. ยํ ตตฺถ วเทสิ “วตฺตพฺเพ
 โข ‘ปุคฺคโล อุปลพฺภติ สจฺจิกฺกฺขปรมฺมฺเจน’, โน จ วตฺตพฺเพ ‘สพฺพทา ปุคฺคโล อุปลพฺภติ
 สจฺจิกฺกฺขปรมฺมฺเจนา’ติ”, มิจฺฉา.

โน เจ ปน วตฺตพฺเพ “สพฺพทา ปุคฺคโล อุปลพฺภติ สจฺจิกฺกฺขปรมฺมฺเจนา”ติ, โน จ
 วต เร วตฺตพฺเพ “ปุคฺคโล อุปลพฺภติ สจฺจิกฺกฺขปรมฺมฺเจนา”ติ. ยํ ตตฺถ วเทสิ “วตฺตพฺเพ โข
 ‘ปุคฺคโล อุปลพฺภติ สจฺจิกฺกฺขปรมฺมฺเจน’, โน จ วตฺตพฺเพ ‘สพฺพทา ปุคฺคโล อุปลพฺภติ
 สจฺจิกฺกฺขปรมฺมฺเจนา’ติ”, มิจฺฉา ฯเปฯ

จตุตฺถโถ นิคคโห.

๔. อวยวสจฺจิกฺกฺข

๑. อนุโลมปจฺจนิก

[๑๓] *ปุคฺคโล อุปลพฺภติ สจฺจิกฺกฺขปรมฺมฺเจนาติ? อามนฺตา. สพฺเพสุ ปุคฺคโล
 อุปลพฺภติ สจฺจิกฺกฺขปรมฺมฺเจนาติ? น เหวํ วตฺตพฺเพ.

อาชานาหิ นิคคหํ: หลงฺจิ ปุคฺคโล อุปลพฺภติ สจฺจิกฺกฺขปรมฺมฺเจน, เตน วต เร
 วตฺตพฺเพ “สพฺเพสุ ปุคฺคโล อุปลพฺภติ สจฺจิกฺกฺขปรมฺมฺเจนา”ติ. ยํ ตตฺถ วเทสิ “วตฺตพฺเพ
 โข ‘ปุคฺคโล อุปลพฺภติ สจฺจิกฺกฺขปรมฺมฺเจน’, โน จ วตฺตพฺเพ ‘สพฺเพสุ ปุคฺคโล อุปลพฺภติ
 สจฺจิกฺกฺขปรมฺมฺเจนา’ติ”, มิจฺฉา.

โน เจ ปน วตฺตพฺเพ “สพฺเพสุ ปุคฺคโล อุปลพฺภติ สจฺจิกฺกฺขปรมฺมฺเจนา”ติ, โน จ
 วต เร วตฺตพฺเพ “ปุคฺคโล อุปลพฺภติ สจฺจิกฺกฺขปรมฺมฺเจนา”ติ. ยํ ตตฺถ วเทสิ “วตฺตพฺเพ โข
 ‘ปุคฺคโล อุปลพฺภติ สจฺจิกฺกฺขปรมฺมฺเจน’, โน จ วตฺตพฺเพ ‘สพฺเพสุ ปุคฺคโล อุปลพฺภติ
 สจฺจิกฺกฺขปรมฺมฺเจนา’ติ”, มิจฺฉา ฯเปฯ

ปณฺจโม นิคคโห.

๒. โอกาสสจฺจิกฺกฺข

๒. ปจฺจนีกานุโลม

[๑๔] *ปุคฺคโล นุปลพฺภติ สจฺจิกฺกฺขปรมฺมฺเจนาติ? อามนฺตา. สพฺพตฺถ ปุคฺคโล
 นุปลพฺภติ สจฺจิกฺกฺขปรมฺมฺเจนาติ? น เหวํ วตฺตพฺเพ.

อาชานาหิ นิคคหํ: หลงฺจิ ปุคฺคโล นุปลพฺภติ สจฺจิกฺกฺขปรมฺมฺเจน, เตน วต เร
 วตฺตพฺเพ “สพฺพตฺถ ปุคฺคโล นุปลพฺภติ สจฺจิกฺกฺขปรมฺมฺเจนา”ติ. ยํ ตตฺถ วเทสิ “วตฺตพฺเพ
 โข ‘ปุคฺคโล นุปลพฺภติ สจฺจิกฺกฺขปรมฺมฺเจน’, โน จ วตฺตพฺเพ ‘สพฺพตฺถ ปุคฺคโล นุปลพฺภติ
 สจฺจิกฺกฺขปรมฺมฺเจนา’ติ”, มิจฺฉา.

โน เจ ปน วตตพเพ “สพพตถ ปุคฺคโล นุปลพฺภติ สจฺจิกฺกฺขปรมฺมฺเจนา”ติ, โน จ
 วัต เร วตตพเพ “ปุคฺคโล นุปลพฺภติ สจฺจิกฺกฺขปรมฺมฺเจนา”ติ. ยํ ตตฺถ วเทสิ “วตตพเพ โข
 ‘ปุคฺคโล นุปลพฺภติ สจฺจิกฺกฺขปรมฺมฺเจน’, โน จ วตตพเพ ‘สพพตถ ปุคฺคโล นุปลพฺภติ
 สจฺจิกฺกฺขปรมฺมฺเจนา’ติ”, มิจฺฉา ฯเปฯ

ฉฺฉโห นิกฺคโห.

๓. กาลสจฺจิกฺกฺข

๒. ปจฺจนีگانุโลม

[๑๕] *ปุคฺคโล นุปลพฺภติ สจฺจิกฺกฺขปรมฺมฺเจนาติ? อามนฺตา. สพฺพทา ปุคฺคโล
 นุปลพฺภติ สจฺจิกฺกฺขปรมฺมฺเจนาติ? น เหวํ วตตพเพ.

อาชานาหิ นิกฺคหํ: หลฺลิจิ ปุคฺคโล นุปลพฺภติ สจฺจิกฺกฺขปรมฺมฺเจน, เตน วัต เร
 วตตพเพ “สพฺพทา ปุคฺคโล นุปลพฺภติ สจฺจิกฺกฺขปรมฺมฺเจนา”ติ. ยํ ตตฺถ วเทสิ “วตตพเพ
 โข ‘ปุคฺคโล นุปลพฺภติ สจฺจิกฺกฺขปรมฺมฺเจน’, โน จ วตตพเพ ‘สพฺพทา ปุคฺคโล นุปลพฺภติ
 สจฺจิกฺกฺขปรมฺมฺเจนา’ติ”, มิจฺฉา.

โน เจ ปน วตตพเพ “สพฺพทา ปุคฺคโล นุปลพฺภติ สจฺจิกฺกฺขปรมฺมฺเจนา”ติ, โน จ
 วัต เร วตตพเพ “ปุคฺคโล นุปลพฺภติ สจฺจิกฺกฺขปรมฺมฺเจนา”ติ. ยํ ตตฺถ วเทสิ “วตตพเพ โข
 ‘ปุคฺคโล นุปลพฺภติ สจฺจิกฺกฺขปรมฺมฺเจน’, โน จ วตตพเพ ‘สพฺพทา ปุคฺคโล นุปลพฺภติ
 สจฺจิกฺกฺขปรมฺมฺเจนา’ติ”, มิจฺฉา ฯเปฯ

สฺสตฺโม นิกฺคโห.

๔. อวยวสจฺจิกฺกฺข

๒. ปจฺจนีگانุโลม

[๑๖] *ปุคฺคโล นุปลพฺภติ สจฺจิกฺกฺขปรมฺมฺเจนาติ? อามนฺตา. สพฺเพสุ ปุคฺคโล
 นุปลพฺภติ สจฺจิกฺกฺขปรมฺมฺเจนาติ? น เหวํ วตตพเพ.

อาชานาหิ นิกฺคหํ: หลฺลิจิ ปุคฺคโล นุปลพฺภติ สจฺจิกฺกฺขปรมฺมฺเจน, เตน วัต เร
 วตตพเพ “สพฺเพสุ ปุคฺคโล นุปลพฺภติ สจฺจิกฺกฺขปรมฺมฺเจนา”ติ. ยํ ตตฺถ วเทสิ “วตตพเพ
 โข ‘ปุคฺคโล นุปลพฺภติ สจฺจิกฺกฺขปรมฺมฺเจน’, โน จ วตตพเพ ‘สพฺเพสุ ปุคฺคโล นุปลพฺภติ
 สจฺจิกฺกฺขปรมฺมฺเจนา’ติ”, มิจฺฉา.

โน เจ ปน วตตพเพ “สพฺเพสุ ปุคฺคโล นุปลพฺภติ สจฺจิกฺกฺขปรมฺมฺเจนา”ติ, โน จ
 วัต เร วตตพเพ “ปุคฺคโล นุปลพฺภติ สจฺจิกฺกฺขปรมฺมฺเจนา”ติ. ยํ ตตฺถ วเทสิ “วตตพเพ โข
 ‘ปุคฺคโล นุปลพฺภติ สจฺจิกฺกฺขปรมฺมฺเจน’, โน จ วตตพเพ ‘สพฺเพสุ ปุคฺคโล นุปลพฺภติ
 สจฺจิกฺกฺขปรมฺมฺเจนา’ติ”, มิจฺฉา ฯเปฯ

อฉฺฉโห นิกฺคโห.

ฯเปฯ จิวหาวิญญานธาตุ จ อุปลพทติ ฯเปฯ กายวิญญานธาตุ จ อุปลพทติ ฯเปฯ มโนธาตุ จ อุปลพทติ ฯเปฯ มโนวิญญานธาตุ จ อุปลพทติ ฯเปฯ ฌมมธาตุ จ อุปลพทติ สจจิกกฐจปรมณฺเจน ฯเปฯ

[๒๑] *จกขุณฺทริยณฺจ อุปลพทติ สจจิกกฐจปรมณฺเจน ฯเปฯ โสติณฺทริยณฺจ อุปลพทติ ฯเปฯ ฆานินฺทริยณฺจ อุปลพทติ ฯเปฯ จิวหินฺทริยณฺจ อุปลพทติ ฯเปฯ กายินฺทริยณฺจ อุปลพทติ ฯเปฯ มนินฺทริยณฺจ อุปลพทติ ฯเปฯ จีวิตินฺทริยณฺจ อุปลพทติ ฯเปฯ อิตฺถินฺทริยณฺจ อุปลพทติ ฯเปฯ ปุริสสินฺทริยณฺจ อุปลพทติ ฯเปฯ สฺวจินฺทริยณฺจ อุปลพทติ ฯเปฯ ทุกฺขินฺทริยณฺจ อุปลพทติ ฯเปฯ โสมนสฺสสินฺทริยณฺจ อุปลพทติ ฯเปฯ โทมนสฺสสินฺทริยณฺจ อุปลพทติ ฯเปฯ อุเปกฺขินฺทริยณฺจ อุปลพทติ ฯเปฯ สทฺธิณฺทริยณฺจ อุปลพทติ ฯเปฯ วีริยินฺทริยณฺจ อุปลพทติ ฯเปฯ สติณฺทริยณฺจ อุปลพทติ ฯเปฯ สมาธิณฺทริยณฺจ อุปลพทติ ฯเปฯ ปญฺณินฺทริยณฺจ อุปลพทติ ญฺเปณฺย อนณฺญาตณฺยสฺสามิตินฺทริยณฺจ อุปลพทติ ฯเปฯ อณฺณินฺทริยณฺจ อุปลพทติ ฯเปฯ อณฺญาตาวินฺทริยณฺจ อุปลพทติ สจจิกกฐจปรมณฺเจนาติ? อามนฺตา. อณฺณํ อณฺญาตาวินฺทริยํ อณฺโณ ปุคฺคโลติ? น เหวํ วตฺตพฺเพ.

อาชานาหิ นิกฺคหํ: หลจฺจ ปุคฺคโล อุปลพทติ สจจิกกฐจปรมณฺเจน, อณฺญาตาวินฺทริยณฺจ อุปลพทติ สจจิกกฐจปรมณฺเจน, เตน วต เร วตฺตพฺเพ “อณฺณํ อณฺญาตาวินฺทริยํ อณฺโณ ปุคฺคโล”ติ. ยํ ตตฺถ วเทสิ “วตฺตพฺเพ โข ‘ปุคฺคโล อุปลพทติ สจจิกกฐจปรมณฺเจน, อณฺญาตาวินฺทริยณฺจ อุปลพทติ สจจิกกฐจปรมณฺเจน’, โน จ วตฺตพฺเพ ‘อณฺณํ อณฺญาตาวินฺทริยํ อณฺโณ ปุคฺคโล’ติ”, มิจฺฉา.

โน เจ ปน วตฺตพฺเพ “อณฺณํ อณฺญาตาวินฺทริยํ อณฺโณ ปุคฺคโล”ติ, โน จ วต เร วตฺตพฺเพ “ปุคฺคโล อุปลพทติ สจจิกกฐจปรมณฺเจน, อณฺญาตาวินฺทริยณฺจ อุปลพทติ สจจิกกฐจปรมณฺเจนา”ติ. ยํ ตตฺถ วเทสิ “วตฺตพฺเพ โข ‘ปุคฺคโล อุปลพทติ สจจิกกฐจปรมณฺเจน, อณฺญาตาวินฺทริยณฺจ อุปลพทติ สจจิกกฐจปรมณฺเจน’, โน จ วตฺตพฺเพ ‘อณฺณํ อณฺญาตาวินฺทริยํ อณฺโณ ปุคฺคโล’ติ”, มิจฺฉา ฯเปฯ

[๒๒] *ปุคฺคโล นฺอุปลพทติ สจจิกกฐจปรมณฺเจนาติ? อามนฺตา. วุตฺตํ ภควตา “อตฺถิ ปุคฺคโล อตฺตหิตาย ปฎิปนฺโน”, รุปณฺจ อุปลพทติ สจจิกกฐจปรมณฺเจนาติ? อามนฺตา. อณฺณํ รูปํ อณฺโณ ปุคฺคโลติ? น เหวํ วตฺตพฺเพ.

อาชานาหิ ปฎิกมฺมํ: หลจฺจ วุตฺตํ ภควตา “อตฺถิ ปุคฺคโล อตฺตหิตาย ปฎิปนฺโน”, รุปณฺจ อุปลพทติ สจจิกกฐจปรมณฺเจน, เตน วต เร วตฺตพฺเพ “อณฺณํ รูปํ อณฺโณ ปุคฺคโล”ติ. ยํ ตตฺถ วเทสิ “วตฺตพฺเพ โข ‘วุตฺตํ ภควตา: อตฺถิ ปุคฺคโล อตฺตหิตาย ปฎิปนฺโน, รุปณฺจ อุปลพทติ สจจิกกฐจ-ปรมณฺเจน’, โน จ วตฺตพฺเพ ‘อณฺณํ รูปํ อณฺโณ ปุคฺคโล’ติ”, มิจฺฉา.

โน เจ ปน วตฺตพฺเพ “อณฺณํ รูปํ อณฺโณ ปุคฺคโล”ติ, โน จ วต เร วตฺตพฺเพ “วุตฺตํ ภควตา: อตฺถิ ปุคฺคโล อตฺตหิตาย ปฎิปนฺโน”, รุปณฺจ อุปลพทติ สจจิกกฐจปรมณฺเจนาติ. ยํ ตตฺถ วเทสิ “วตฺตพฺเพ โข ‘วุตฺตํ ภควตา: อตฺถิ ปุคฺคโล อตฺตหิตาย ปฎิปนฺโน, รุปณฺจ

อุปลพทติ สัจจิกถุจปรมณฺเฐน’, โน จ วตตพเพ ‘อณฺโณ รูปํ อณฺโณ ปุคฺคโล’ติ”, มิจฺฉา ฯเปฯ

[๒๓] ปุคฺคโล นุปลพทติ สัจจิกถุจปรมณฺเฐนาติ? อามนฺตา. วุตฺตํ ภควตา “อตุถิ ปุคฺคโล อตฺตหิตาย ปฎิปนฺโน”, เวทนา จ อุปลพทติ ฯเปฯ สลฺยา จ อุปลพทติ ฯเปฯ สงฺขารา จ อุปลพทติ ฯเปฯ วิญฺญาณญจ อุปลพทติ สัจจิกถุจปรมณฺเฐนาติ? อามนฺตา. อณฺโณ วิญฺญาณํ อณฺโณ ปุคฺคโล’ติ? น เหวํ วตตพเพ.

อาชานาหิ ปฎิกมฺมํ: หลฺลิจิ วุตฺตํ ภควตา “อตุถิ ปุคฺคโล อตฺตหิตาย ปฎิปนฺโน”, วิญฺญาณญจ อุปลพทติ สัจจิกถุจปรมณฺเฐน, เตน วต เร วตตพเพ “อณฺโณ วิญฺญาณํ อณฺโณ ปุคฺคโล’ติ. ยํ ตตฺถ วเทสิ “วตตพเพ โข ‘วุตฺตํ ภควตา: “อตุถิ ปุคฺคโล อตฺตหิตาย ปฎิปนฺโน, วิญฺญาณญจ อุปลพทติ สัจจิกถุจปรมณฺเฐน”, โน จ วตตพเพ ‘อณฺโณ วิญฺญาณํ อณฺโณ ปุคฺคโล’ติ”, มิจฺฉา.

โน เจ ปน วตตพเพ “อณฺโณ วิญฺญาณํ อณฺโณ ปุคฺคโล’ติ, โน จ วต เร วตตพเพ “วุตฺตํ ภควตา ‘อตุถิ ปุคฺคโล อตฺตหิตาย ปฎิปนฺโน’, วิญฺญาณญจ อุปลพทติ สัจจิกถุจปรมณฺเฐนา’ติ. ยํ ตตฺถ วเทสิ “วตตพเพ โข ‘วุตฺตํ ภควตา อตุถิ ปุคฺคโล อตฺตหิตาย ปฎิปนฺโน, วิญฺญาณญจ อุปลพทติ สัจจิกถุจปรมณฺเฐน”, โน จ วตตพเพ ‘อณฺโณ วิญฺญาณํ อณฺโณ ปุคฺคโล’ติ”, มิจฺฉา ฯเปฯ

[๒๔] *ปุคฺคโล นุปลพทติ สัจจิกถุจปรมณฺเฐนาติ? อามนฺตา. วุตฺตํ ภควตา “อตุถิ ปุคฺคโล อตฺตหิตาย ปฎิปนฺโน”, จกฺขายตฺนญจ อุปลพทติ สัจจิกถุจปรมณฺเฐน ฯเปฯ โสตายตฺนญจ อุปลพทติ ฯเปฯ ฌมฺมายตฺนญจ อุปลพทติ สัจจิกถุจปรมณฺเฐน ฯเปฯ

[๒๕] *จกฺขุชาตฺถ จ อุปลพทติ สัจจิกถุจปรมณฺเฐน ฯเปฯ กายชาตฺถ จ อุปลพทติ ฯเปฯ รูปชาตฺถ จ อุปลพทติ ฯเปฯ โผฏฺฐพฺพชาตฺถ จ อุปลพทติ ฯเปฯ จกฺขุวิญฺญาณชาตฺถ จ อุปลพทติ ฯเปฯ มโนวิญฺญาณชาตฺถ จ อุปลพทติ ฯเปฯ ฌมฺมชาตฺถ จ อุปลพทติ สัจจิกถุจปรมณฺเฐน ฯเปฯ

[๒๖] *จกฺขุณฺทริยญจ อุปลพทติ สัจจิกถุจปรมณฺเฐน ฯเปฯ โสติณฺทริยญจ อุปลพทติ สัจจิกถุจปรมณฺเฐน ฯเปฯ อณฺเฑตาวิณฺทริยญจ^๖ อุปลพทติ สัจจิกถุจปรมณฺเฐน ฯเปฯ

[๒๗] *ปุคฺคโล นุปลพทติ สัจจิกถุจปรมณฺเฐนาติ? อามนฺตา. วุตฺตํ ภควตา “อตุถิ ปุคฺคโล อตฺตหิตาย ปฎิปนฺโน”, อณฺเฑตาวิณฺทริยญจ อุปลพทติ สัจจิกถุจปรมณฺเฐนาติ? อามนฺตา. อณฺโณ อณฺเฑตาวิณฺทริยํ อณฺโณ ปุคฺคโล’ติ? น เหวํ วตตพเพ.

อาชานาหิ ปฎิกมฺมํ: หลฺลิจิ วุตฺตํ ภควตา “อตุถิ ปุคฺคโล อตฺตหิตาย ปฎิปนฺโน”, อณฺเฑตาวิณฺทริยญจ อุปลพทติ สัจจิกถุจปรมณฺเฐน, เตน วต เร วตตพเพ “อณฺโณ อณฺเฑตาวิณฺทริยํ อณฺโณ ปุคฺคโล’ติ. ยํ ตตฺถ วเทสิ “วตตพเพ โข ‘วุตฺตํ ภควตา: อตุถิ ปุคฺคโล อตฺตหิตาย ปฎิปนฺโน, อณฺเฑตาวิณฺทริยญจ อุปลพทติ สัจจิกถุจปรมณฺเฐน’, โน จ วตตพเพ ‘อณฺโณ อณฺเฑตาวิณฺทริยํ อณฺโณ ปุคฺคโล’ติ”, มิจฺฉา.

⁶ น. อณฺเฑนิทริยญจ

โน เจ ปน วัตถุประสงค์ “อณฺโณ อณฺณาตาวินฺทริยํ อณฺโณ ปุคฺคโล”ติ, โน จ วัต เร
 วัตถุประสงค์ ภาวตา ‘อตุถิ ปุคฺคโล อตฺตหิตาย ปฏิปนฺโน’, อณฺณาตาวินฺทริยณฺจ
 อุปลพฺภติ สจฺจิกณฺฐปรมณฺเณนา”ติ. ยํ ตตฺถ วัตเทสิ “วัตถุประสงค์ ภาวตา: อตุถิ
 ปุคฺคโล อตฺตหิตาย ปฏิปนฺโน, อณฺณาตาวินฺทริยณฺจ อุปลพฺภติ สจฺจิกณฺฐปรมณฺเณ”, โน จ
 วัตถุประสงค์ ‘อณฺโณ อณฺณาตาวินฺทริยํ อณฺโณ ปุคฺคโล’ติ”, มิจฺฉา ฯเปฯ

สุทฺธิกถํสนฺทนา.
